

שיעור ה: השקפת התורה על פולחני עבודה זרה (חלק א)

Session #5: Avodah Zarah: What is it Good For? (part 1)

(1) משנה כתב יד קאופמן עבודה זרה ד':

שָׁאֵלוּ אֶת הַזִּקְנִים בְּרוּמִי: אִם אֵין רְצוֹנוֹ בְּעִבּוּדָה זָרָה, מִפְּנֵי מָה אֵינוֹ מִבְטֵלָה?
אָמְרוּ לָהֶן: אֵילוֹ לְדַבֵּר שְׂאִין צוֹרֵךְ הָעוֹלָם בּוֹ הֵיוּ עוֹבְדִין, הִיָּה מִבְטֵלוֹ;
הָרִי אֵילוֹ עוֹבְדִין לַחֲמָה וְלִלְבָנָה וְלַפּוֹכְבִּים. יֵאָבֵד עוֹלָמוֹ מִפְּנֵי הַשּׁוֹטִין?
אָמְרוּ לָהֶם: אִם כֵּן, יֵאָבֵד דְּבַר שְׂאִין צוֹרֵךְ הָעוֹלָם בּוֹ, וְיִקְיִים דְּבַר שְׁצוֹרֵךְ הָעוֹלָם בּוֹ!
אָמְרוּ לָהֶן: אֵף אָנוּ מַחְזִיקִין יָדֵי עוֹבְדֵיהֶם שְׁלֵאֵילוֹ,
וְיֵאמְרוּ: תִּדְעוּ שֶׁהֵן אֱלֹהוֹת, שֶׁהָרִי אֵילוֹ לֹא בָטָלוֹ.

(2) עבודה זרה נד ע"ב – נה ע"א

ת"ר שאלו פלוסופין את הזקנים ברומי אם אלהיכם אין רצונו בעבודה זרה מפני מה אינו מבטלה אמרו להם אילו לדבר שאין העולם צורך לו היו עובדין הרי הוא מבטלה הרי הן עובדין לחמה וללבנה ולכוכבים ולמזלות יאבד עולם מפני השוטים אלא עולם כמנהגו נוהג ושוטים שקלקלו עתידין ליתן את הדין. דבר אחר הרי שגזל סאה של חטים [והלך] וזרעה בקרקע דין הוא שלא תצמח אלא עולם כמנהגו נוהג והולך ושוטים שקלקלו עתידין ליתן את הדין. דבר אחר הרי שבא על אשת חבירו דין הוא שלא תתעבר אלא עולם כמנהגו נוהג והולך ושוטים שקלקלו עתידין ליתן את הדין. והיינו דאמר ריש לקיש אמר הקב"ה לא דיין לרשעים שעושין סלע שלי פומבי אלא שמטריחין אותי ומחתימין אותי בעל כרחי.

שאל פלוסופוס אחד את ר"ג כתוב בתורתכם כי ה' אלהיך אש אוכלת הוא אל קנא מפני מה מתקנא בעובדיה ואין מתקנא בה. אמר לו אמשול לך משל למה"ד למלך בשר ודם שהיה לו בן אחד ואותו הבן היה מגדל לו את הכלב והעלה לו שם על שם אביו וכשהוא נשבע אומר בחיי כלב אבא כששמע המלך על מי הוא כועס על הבן הוא כועס או על הכלב הוא כועס הוי אומר על הבן הוא כועס.

אמר לו כלב אתה קורא אותה והלא יש בה ממש אמר לו ומה ראית אמר לו פעם אחת נפלה דליקה בעירנו ונשרפה כל העיר כולה ואותו בית עבודה זרה לא נשרף.

אמר לו אמשול לך משל למה"ד למלך ב"ו שסרחה עליו מדינה כשהוא עושה מלחמה עם החיים הוא עושה או עם המתים הוא עושה הוי אומר עם החיים הוא עושה.

א"ל כלב אתה קורא אותה מת אתה קורא אותה א"כ יאבדנה מן העולם אמר לו אילו לדבר שאין העולם צריך לו היו עובדין הרי הוא מבטלה הרי הן עובדין לחמה וללבנה ולכוכבים ולמזלות לאפיקים ולגאיות יאבד עולמו מפני שוטים וכן הוא אומר אסוף אסף כל מעל פני האדמה נאס ה' אסף אדם ובהמה אסף עוף השמים ודגי הים והמשלות את הרשעים [וגו'] וכי מפני שהרשעים נכשלים בהן יאבדו מן העולם והלא לאדם הן עובדין והכרתיו את האדם מעל פני האדמה [וגו'].

שאל אגריפס שר צבא את ר"ג כתיב בתורתכם כי ה' אלהיך אש אוכלת הוא אל קנא כלום מתקנא אלא חכם בחכם וגבור בגבור ועשיר בעשיר.

אמר לו אמשול לך משל למה"ד לאדם שנשא אשה על אשתו חשובה ממנה אין מתקנאה בה פחותה ממנה מתקנאה בה.

א"ל זונין לר"ע לבי ולבך ידע דעבודה זרה לית בה מששא והא קחזינן גברי דאזלי כי מתברי ואתו כי מצמדי מ"ט. אמר לו אמשול לך משל למה"ד לאדם נאמן שהיה בעיר וכל בני עירו היו מפקידין אצלו שלא בעדים ובא אדם אחד והפקיד לו בעדים פעם אחד שכח והפקיד אצלו שלא בעדים אמרה לו אשתו בוא ונכפרנו אמר לה וכי מפני ששוטה זה עשה שלא כהוגן אנו נאבד את אמונתנו.

אף כך יסורין בשעה שמשגרין אותן על האדם משיעין אותן שלא תלכו אלא ביום פלוני ולא תצאו אלא ביום פלוני ובשעה פלונית ועל ידי פלוני ועל ידי סם פלוני כיון שהגיע זמן לצאת הלך זה לבית עבודה זרה אמרו יסורין דין הוא שלא נצא וחוזרין ואומרים וכי מפני ששוטה זה עושה שלא כהוגן אנו נאבד שבועתנו.

והיינו דא"ר יוחנן מאי דכתיב והלסרעים ונאמנים רעים בשליחותן ונאמנים בשבועתן.

א"ל רבא בר רב יצחק לרב יהודה האיכא בית עבודה זרה באתרין דכי מצטריך עלמא למטרא מתחזי להו בחלמא ואמר להו שחטו לי גברא ואייתי מטרא שחטו לה גברא ואתי מטרא.

א"ל השתא אי הוי שכיבנא לא אמרי לכו הא מלתא דאמר רב מאי דכתיב אשר חלק ה' אלהיך אותם לכל העמים מלמד שהחליקן בדברים כדי לטורדן מן העולם.

והיינו דאמר ריש לקיש מאי דכתיב אסלצים הוא יליץ ולעניים יתן חן בא לטמא פותחין לו בא לטהר מסייעין אותו.

(3) דברים יח, ט-טו

כִּי אַתָּה בָּא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לֹא־תִלְמַד לַעֲשׂוֹת כְּתוֹעֲבַת הַגּוֹיִם הָהֵם: לֹא־יִמָּצֵא בְּךָ מַעֲבִיר בְּנוֹבֶתוֹ בָּאִשׁ קֶסֶם קְסָמִים מַעֲוָנִים וּמִנְחָשׁ וּמִכֹּשֶׁף: וְחֹבֶר חֹבֶר וְשֹׂאֵל אוֹב וְיִדְעֹנִי וְדֹרַשׁ אֶל־הַמֵּתִים: כִּי־תוֹעֲבַת ה' כָּל־עֲשֵׂה אֱלֹה וּבִגְלָל הַתּוֹעֲבַת הָאֱלֹהִים ה' אֱלֹהֶיךָ מוֹדִישׁ אוֹתָם מִפְּנֵיךָ: תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ: כִּי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אַתָּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם אֶל־מַעֲנָנִים וְאֶל־קְסָמִים יִשְׁמְעוּ וְאַתָּה לֹא כֵן נָתַן לָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ: נָבִיא מִקֶּרֶבְךָ מֵאַחֶיךָ כְּמִנִּי יָקִים לָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ אֵלָיו תִּשְׁמָעוּ:

(4) ויקרא כ, כו-כו

וְהִייתָ לִי קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי ה' וְאַבְדַּלְתֶּם מִן־הָעַמִּים לְהִיּוֹת לִי: וְאִישׁ אִוֹּאֲשָׁה כִּי־יִהְיֶה בָהֶם אוֹב אוֹ יִדְעֹנִי מוֹת יוֹמָתוֹ בְּאֶבֶן יִדְגְּמוּ אוֹתָם דְּמֵיהֶם בָּם:

(5) שמות כב, יז

מְכַשֶּׁפָה לֹא תִחְיֶה:

(6) ויקרא יט, כו

לֹא תֹאכְלוּ עַל־הָדָם לֹא תִנְחֲשׁוּ וְלֹא תַעֲוֹנֻנוּ:

(7) דברים ד, ו

וְשִׁמְרַתֶם וַעֲשִׂיתֶם כִּי הוּא חֻמַּתְכֶם וּבִינְתְּכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר יִשְׁמָעוּן אֵת כָּל־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק עַם־חֲכָם וְנָבוֹן הָגוֹי הַגָּדוֹל הַזֶּה:

(8) דברים ד, כח

וְעַבְדְּתֶם־שָׁם אֱלֹהִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם עֵץ וָאֶבֶן אֲשֶׁר לֹא־יִדְאֹן וְלֹא יִשְׁמָעוּן וְלֹא יֹאכְלוּ וְלֹא יִדְיָחוּ:

(9) מל"א יח, כו-כט

וַיִּקְחוּ אֶת־הַפֶּר אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם וַיַּעֲשׂוּ וַיִּקְרְאוּ בִשְׁם־הַבָּעַל מִהַפְּקָר וְעַד־הַצִּהָרִים לֵאמֹר הַבָּעַל עָנָנוּ וְאִין קוֹל וְאִין עֲנָה וַיִּפְסְחוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיְהִי בַצִּהָרִים וַיִּהְיֶה בָהֶם אֵלֶיהוּ וַיֹּאמְרוּ קְרֹאוּ בְּקוֹל־גָּדוֹל כִּי־אֱלֹהִים הוּא כִּי שִׁיחַ וְכִי־שִׁיג לוֹ וְכִי־דֶרֶךְ לוֹ אוֹלִי יִשָּׁן הוּא וַיִּקְרָן: וַיִּקְרְאוּ בְּקוֹל גָּדוֹל וַיִּתְּגַדְּדוּ כְּמִשְׁפָּטָם בַּחֲרוּבוֹת וּבְרַמְחִים עַד־שַׁפְּרָדָם עֲלֵיהֶם: וַיְהִי כַעֲבֹר הַצִּהָרִים וַיִּתְּנַבְּאוּ עַד לַעֲלוֹת הַמִּנְחָה וְאִין־קוֹל וַאֲיִד־עֲנָה וְאִין קָשָׁב:

(10) דברים לב, כא

הֵם קְנָאוּנִי בְּלֹא־אֵל כַּעֲסוּנִי בְּהַבְלִיָּהֶם וְאֲנִי אֶקְנִיאֵם בְּלֹא־עָם בְּגוֹי נָבֵל אֲכַעִיסָם:

(11) דברים ד, יט

וּפְנֵיתֶם־שָׂא עֵינֶיךָ הַשְׁמִימָה וּרְאִיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאֲרֶץ וְאֶת־הַכּוֹכָבִים כֹּל עָבָא הַשָּׁמַיִם וְנִדְחָתָה וְהַשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם וְעַבְדְּתָם אֲשֶׁר חָלַק ה' אֱלֹהֶיךָ אוֹתָם לְכָל הָעַמִּים תַּחַת כָּל־הַשָּׁמַיִם:

(12) ישעיהו לז, ז

וּמִצְרַיִם הַבֵּל וְדִיק יַעֲזֹרוּ לָכֵן קָרָאתִי לְאֹת רֶהֱב הֵם שָׁבַת:

(13) ירמיהו יג, ג

כִּי־חֻקֹּת הָעַמִּים הַבֵּל הוּא כִּי־עַן מִיַּעַר כָּרְתוּ מַעֲשֵׂה יְדִי־חֶרֶשׁ בְּמַעֲצָד:

14) רמב"ם עבודה זרה וחוקות הגוים "א-ד-טז

- (ד) אין מנחשין כגוים, שנאמר לא תנחשו. כיצד הוא הנחש, כגון אלו שאומרים, הואיל ונפלה פתי מפי, או נפל מקלי מידי, איני הולך למקום פלוני היום, שאם אלך אין חפצי נעשין. הואיל ועבר שועל מימיני, איני יוצא מפתח ביתי היום, שאם יצאתי יפגעני אדם רמאי. וכן אלו ששומעין צפצוף העופות ואומרים, יהיה כך, ולא יהיה כך, טוב לעשות דבר פלוני, ורע לעשות דבר פלוני. וכן אלו שאומרים, שחוט תרנגול זה שקרא ערבית, שחוט תרנגולת זו שקראת כמו תרנגול. וכן המשים לעצמו סימנים, אם יארע לי כך וכך אעשה דבר פלוני, ואם לא יארע לא אעשה, כאליעזר עבד אברהם, וכל כיוצא בדברים אלו, הכל אסור. וכל העושה מעשה מפני דבר מדברים אלו, לוקה: מי שאמר, דירה זו שבנית, סימן טוב היתה עלי, אשה זו שנשאתי, ובהמה זו שקניתי, מבורכת היתה, מעת שקניתי העשרתי, וכך השואל לחינוק, אי זה פסוק אתה למד, אם אמר לו פסוק מן הברכות, ישמח, ויאמר, זה סימן טוב, כל אלו וכיוצא בהן מותר. הואיל ולא כיון מעשיו, ולא נמנע מלעשות, אלא עשה זה סימן לעצמו לדבר שכבר היה, הרי זה מותר:
- (ו) איזה הוא קוסם, זה העושה מעשה משאר המעשיות כדי שישום ותפנה מחשבתו מכל הדברים, עד שיאמר דברים שעתידין להיות, ויאמר, דבר פלוני עתיד להיות, או אינו הווה, או שיאמר שראוי לעשות כך, והזהירו מכך:
- יש מן הקוסמים שהוא ממשמש בחול או באבנים, ויש מהן מי שגוהר לארץ וצועק, ויש מי שמסתכל במראה של ברזל או עששית ומדמין ואומרים, ויש מי שאוחז מקל בידו, ונשען עליו, ומכה בו, עד שתפנה מחשבתו ומדבר. הוא שהנביא אומר עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו וכו'.
- (ז) ואסור לקסום ולשואל לקוסם, אלא שהשואל לקוסם מכין אותו מכת מרדות, אבל הקוסם עצמו, אם עשה מעשה מכל אלו וכיוצא בהן, לוקה, שנאמר לא ימצא בך וכו' קוסם קסמים:
- (ח) איזה הוא מעונן, אילו נותני העתים, שאומרים באסטגנינות, יום פלוני טוב, יום פלוני רע, יום פלוני ראוי לעשות בו מלאכה פלונית, שנה פלונית או חדש פלוני רע לדבר פלוני:
- (ט) אסור לעונן, אף על פי שלא עשה מעשה, אלא הודיע אותן הכזבים שהסכלים מדמין שהן דברי אמת ודברי חכמה. וכל העושה מעשה מפני האסטגנינות, וכיון מלאכתו או הליכתו באותו העת שקבעו הוברי שמים, הרי זה לוקה, שנאמר ולא תענונו. וכן, האוחז את העינים ומדמה בפני הרואים שעשה מעשה תמהון והוא לא עשה, הרי זה בכלל מעונן, ולוקה:
- (י) איזה הוא חובר, זה שמדבר בדברים שאינן לשון עם, ואין להם ענין, ומעלה על דעתו בסכלותו שאותן הדברים מועילים, עד שהם אומרים שהאומר כך וכך על הנחש או על העקרב אינו מזיק, והאומר כך וכך על האיש אינו נזק מהן, ואוחז בידו בעת שמדבר מפתח או סלע, וכיוצא בדברים האלו, הכל אסור. והחובר עצמו שאוחז בידו כלום, או שעשה מעשה עם דבורו, אפילו הראה באצבעו, הרי זה לוקה, שנאמר לא ימצא בך וג' וחובר חבר:
- אבל אם אמר דברים בלבד, ולא הניד לא אצבע ולא ראש, ולא היה בידו כלום, וכן אדם שאמר עליו החבר אותן הקולות והוא יושב לפניו ומדמה שיש לו בזה הנייה, מכין אותו מכת מרדות, מפני שנשתתף בסכלות החבר. וכל אותן הקולות והשמות המשונים המכוונים לא ירעו, וגם היטב אין אתם:
- (יא) מי שנשכו עקרב או נחש, מותר ללחוש על מקום הנשיכה, ואפילו בשבת, כדי לישב דעתו ולחזק לבו. אף על פי שאין הדבר מועיל כלום, הואיל ומסוכן הוא, התירו לו, כדי שלא יטורף דעתו עליו:
- (יב) הלוחש על המכה וקורא פסוק מן התורה, וכן הקורא על התינוק שלא יבעת, המניח ספר תורה או תפלין על הקטן בשביל שישן, לא די להן שהן בכלל חברים ומנחשים, אלא שהם בכלל הכופרים בתורה, שהן עושין דברי תורה רפאות גוף, ואינם אלא רפאות נפשות, שנאמר ויהיו חיים לנפשך. אבל הבריא שקרא פסוקין או מזמור מתלים כדי שתגן עליו זכות קריאתו וינצל מצרות ונזקים, הרי זה מותר:
- (יג) איזה הוא דורש אל המתים, זה המרעיב את עצמו והולך ולן בבית הקברות, כדי שיבוא המת בחלום ויודיעו מה ישאל עליו. ויש אחרים שהן לובשים מלבושים ידועים, ואומרים דברים, ומקטירין קטורת ידועה, וישנים לבדם, כדי שיבוא מת פלוני ויספר עמו בחלום. כללו של דבר, כל העושה מעשה כדי שיבוא המת ויודיעו, לוקה, שנאמר לא ימצא בך וג' ודורש אל המתים:
- (יד) אסור לשאול בעל אוב או בעל ידעוני, שנאמר לא ימצא בך מעביר וכו' ושואל אוב וידעוני. נמצאת למד שבעל אוב וידעוני עצמן בסקילה, והנשאל בהן באזהרה, ומכין אותו מכת מרדות. ואם כיון מעשיו ועשה כפי מאמרו, לוקה:
- (טו) המכשף, חייב סקילה. והוא שעשה מעשה כשפים, אבל האוחז את העינים, והוא שיראה שעשה והוא לא עשה, לוקה מכת מרדות, מפני שלא זו שנאמר במכשף בכלל לא ימצא בך לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין הוא, ואין לוקין עליו, שנאמר מכשפה לא תחיה:
- (טז) ודברים האלו כולם דברי שקר וכזב הן, והם שהטעו בהן עובדי עבודה זרה הקדמונים לגויי הארצות כדי שיינהו

אחריהן, ואין ראוי לישראל שהן חכמים מחוכמים להמשך בהבלים אלו,

ולא להעלות על הלב שיש בהן תעלה, שנאמר כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל,

ונאמר כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו ואתה לא כן נתן לך יי אלהיך:

כל המאמין בדברים אילו וכיוצא בהן, ומחשב בלבו שהן אמת ודברי חכמה אבל התורה אסרה אותם,

אינו אלא מן הסכלים ומחסירי הדעת, ובכלל הנשים והקטנים שאין דעתן שלימה.

אבל בעלי החכמה ותמימי הדעת ידעו בראיות ברורות שכל אלו הדברים שאסרה תורה אינן דברי חכמה,

אלא תוהו והבל, שנמשכו בהן חסירי הדעת ונטשו כל דרכי האמת בגללן.

ומפני זה אמרה תורה כשהזהירה על כל אלו ההבלים תמים תהיה עם יי אלהיך:

(15) השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם שכחת העשין

מצוה שמינית שנצטוונו להיות לבבנו תמים עמו ית' והוא שנאמר תמים תהיה עם יי' אלהיך. וענין הצוואה הזאת שנייחד לבבנו אליו לבדו ית' ושנאמין שהוא לבדו עושה כל והוא היודע אמתת כל עתיד וממנו לבדו נדרוש הבאות מנביאיו או מאנשי חסידיו ר"ל אורים ותומים ולא נדרוש מהוברי שמים ולא מזולתם ולא נבטח שיבאו דבריהם על כל פנים. אבל אם נשמע דבר מהם נאמר הכל בידי שמים כי הוא משנה מערכת הככבים והמזלות כרצונו, מפר אותות בדים וקוסמים יהולל, ונאמין שכל הבאות תהיינה אלינו כפי התקרבונו לעבודתו כענין שהבטיח אל דרך הגוים אל תלמדו ומאותות השמים אל תחתו כי יחתו הגוים מהמה. ואמרו באחרון שלפסחים מנין שאין שואלים דבר מן הכלדיים שנאמר תמים תהיה עם יי' אלהיך. והכלדיים הם שארית האומה המתעסקת במלאכת הכוכבים הנקראים כלדיב"ש. ולשון ספרי אם עשית כל האמור בענין הרי אתה תם ליי' אלהיך. ופירוש זה שאסר הכתוב לשאול את העתיד מאוב וידעוני ומתים ומן מעונן וקוסם ואחרי כן צוה שיהיה לבנו תמים עמו יתב' באלה ולא נירא מדברי מגיד עתידה מן הנזכרים או מזולתם אבל מן נביאו נדרוש ואלינו נשמע כאשר יאמר בפרשה. וזה הוא תרגומו שלאנקלוס שלים תהא בדחלתא די"י אלהך. וכן אמר הכתוב יהי לבי תמים בחוקיך. ובמצוה הזאת נצטוה אברהם אבינו כאשר בא לכרות לו ברית ולתת לו זרע, אמר התהלך לפני והיה תמים. כי מפני שהיה הוא זכור לטוב יסוד באמונה והחולק על הכשדים שהיו מייחסים כל הכחות לשמש ולירח ולכוכבים והוא ראה שיש עליהם יוצר ומנהיג צוהו עוד להתהלך לפניו ולהיות תמים עמו ולא יתן בלבו שיהא בזולתו שום אמת ולא יסתכל בעניינם כלל עם דעתו שיוצרים מנהיג אותם אלא יהיה לבו אליו לבדו ית' כי הוא המצוה אותם והמסדר סדור מערכתם כרצונו כענין שאמרו **צא מאצטגנינות שלך** וכו'. זהו ענין המצוה הזאת. והזכירה בעל ההלכות וכתב (אות קמד) **להיות תמים**. ואולי חשב הרב שהיא צוואה כוללת המצות כולן ללכת בדרכי התורה כענין שנ' אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת יי' ולכן לא הביאה בחשבוננו. והמתבאר מדברי רבותינו והנכון בכתוב הזה הוא מה שפרשנו בה בכאן:

(16) סנהדרין סז ע"ב

אמר רבי יוחנן למה נקרא שָׁמֶן כְּשֵׁפִים שְׁמִכְחִישִׁין פְּמִלְיָא שֶׁל מַעְלָה.
 אין עוד מלבדו אמר רבי חנינא אפילו לדבר כְּשֵׁפִים.
 הֵיא אֵיתָתָא דְהוֹת קָא מְהַדְרָא לְמִשְׁקַל עֲפָרָא מִתּוּתִי כְּרַעִיָּה דְרַבִּי חֲנִינָא
 אמר לה אי מסתייעת זילי עבידי אין עוד מלבדו כתיב.
 איני והאמר רבי יוחנן למה נקרא שָׁמֶן מְכַשְּׁפִים שְׁמִכְחִישִׁין פְּמִלְיָא שֶׁל מַעְלָה
 שאני רבי חנינא דנפיש זכותיה.

(17) שמ"א כח, ג-כ

ושמואל מֵת ויסָפְדוּ לוֹ כָּל־יִשְׂרָאֵל ויקָבְרוּהוּ בְרִמָּה וּבְעִירוֹ וְשָׂאוֹל הִסִּיר הָאֲבֹת וְאֶת־הַיָּדְעָנִים מִהָאָרֶץ: וַיִּקְבְּצוּ פְּלִשְׁתִּים וַיָּבֹאוּ וַיַּחֲנוּ בְּשׁוֹנֵם וַיִּקְבֹּץ שָׂאוֹל אֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּגִלְבָּעַ: וַיֵּרָא שָׂאוֹל אֶת־מַחֲנֶה פְּלִשְׁתִּים וַיֵּרָא וַיַּחֲרֹד לְבֹ מָאֹד: וַיִּשְׂאֵל שָׂאוֹל בַּה' וְלֹא עָנָהוּ ה' גַּם בַּחֲלֻמוֹת גַּם בָּאוּרִים גַּם בַּנְּבִיאִים: וַיֹּאמֶר שָׂאוֹל לַעֲבָדָיו בְּקִשׁוּ־לִי אִשָּׁת בַּעֲלַת־אֹב וְאִלְכָה אֵלֶיהָ וְאֶדְרָשָׁהּ: בַּה' וַיֹּאמְרוּ עֲבָדָיו אֵלָיו הִנֵּה אִשָּׁת בַּעֲלַת־אֹב בְּעֵין דֹּד: וַיִּתְחַפֵּשׂ שָׂאוֹל וַיִּלְבֹּשׂ בְּגָדִים אַחֲרִים וַיֵּלֶךְ הוּא וּשְׁנֵי אַנְשֵׁים עִמּוֹ וַיָּבֹאוּ אֶל־הָאִשָּׁה לַיְלָה וַיֹּאמֶר קְסוּמֵי־קְסְמֵי־נָא לִי בָּאֹב וְהַעֲלֵי לִי אֶת אֲשֶׁר־אָמַר אֱלֹהֶיךָ: וְהָאִשָּׁה אֵלָיו הִנֵּה אֶתָּה יֹדַעַת אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה שָׂאוֹל אֲשֶׁר הִכְרִית אֶת־הָאֲבֹת וְאֶת־הַיָּדְעָנִי מִן־הָאָרֶץ וְלָמָּה אַתָּה מִתְנַקֵּשׁ בַּנֶּפֶשׁ לְהַמִּיתָנִי: וַיִּשָּׁבַע לָהּ שָׂאוֹל בַּה' לֵאמֹר חַי־ה' אִם־יִקְרַךְ עוֹן בְּדַבַּר הַזֶּה: וְהָאִשָּׁה אֶת־מִי אֶעֱלֶה־לָּךְ וַיֹּאמֶר אֶת־שְׁמוּאֵל הַעֲלֵי־לִי: וַתֵּרָא הָאִשָּׁה אֶת־שְׁמוּאֵל וַתִּזְעַק בְּקוֹל גָּדוֹל וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֶל־שָׂאוֹל לָאֲמֹר לָמָּה רָמִיתָנִי וְאַתָּה שָׂאוֹל: וַיֹּאמֶר לָהּ הַמֶּלֶךְ אֶל־תִּירָאִי כִּי מָה רָאִית וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֶל־שָׂאוֹל אֱלֹהִים רָאִיתִי עֲלִים מִן הָאָרֶץ: וַיֹּאמֶר לָהּ מַה־תֹּאמְרוּ וַתֹּאמְרוּ אִישׁ זָקֵן עָלָה וְהוּא עָטָה מַעִיל וַיִּדַּע שָׂאוֹל כִּי־שְׁמוּאֵל הוּא וַיִּקְדֹּ אַפָּיִם אֶרֶצָה וַיִּשְׁתַּחוּ: וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שָׂאוֹל לָמָּה הִרְגִּזְתָּנִי לְהַעֲלוֹת אֹתִי וַיֹּאמֶר שָׂאוֹל צַד־לִי מָאֹד וּפְלִשְׁתִּים נִלְחָמִים בִּי וְאֱלֹהִים סָר מֵעָלַי וְלֹא־עָנְנִי עוֹד גַּם בְּיַד־הַנְּבִיאִים גַּם־בַּחֲלֻמוֹת וְאֶקְרָאָה לָךְ לְהוֹדִיעָנִי מָה אַעֲשֶׂה: וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל וְלָמָּה תִּשְׁאֲלֵנִי וְה' סָר מֵעָלֶיךָ וְהִי עָרֶךְ: וַיַּעַשׂ ה' לוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד־וַיִּקְרָע ה' אֶת־הַמַּמְלָכָה מִיָּדֶךָ וַיִּתְּנָהּ לְרַעְךָ לְדָוִד: כַּאֲשֶׁר לֹא־שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל ה' וְלֹא־עָשִׂיתָ חֲרוֹן־אָפִי בַּעֲמָלְק עַל־כֵּן הִדְבַּר הַזֶּה עָשָׂה־לָּךְ ה' הַיּוֹם הַזֶּה: וַיִּתֵּן ה' גַּם אֶת־יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ בְּיַד־פְּלִשְׁתִּים וּמָחָר אַתָּה וּבְנֶיךָ עִמִּי גַם אֶת־מַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן ה' בְּיַד־פְּלִשְׁתִּים: וַיִּמָּהַר שָׂאוֹל וַיִּפֹּל מִלֹּא־קוֹמָתוֹ אֶרֶצָה וַיֵּרָא מָאֹד מִדְּבַר־י שְׁמוּאֵל גַּם־כָּחַל לֹא־הָיָה בּוֹ כִּי לֹא אָכַל לֶחֶם כָּל־הַיּוֹם וְכָל־הַלַּיְלָה:

(18) רלב"ג שמואל א פרק כח

קסמי נא לי באוב - ראוי שתדע כי ענין האוב הוא לעורר הדמיון כדי שיגיע לו מין ממניי הקסם ולזה לא ישמע קולו כי אם לשואל והוא ישמע קול נמוך מאד כאמרו והיה כאוב מארץ קולך וכבר בארנו בשני מספר מלחמות ה' מה שיש בענין ההודעה אשר תגיע בקסם מהחסרון והנה אמרו ז"ל שענין האוב הוא שהמעלה את המת הוא בלתי שומע דבר אבל רואה תמונת המת הוא והשואל לא יראה התמונה ההיא אבל ישמע דברים מה לפי מחשבתו על שאלתו ולזה לא ראה תמונת שמואל זולת האשה אשר העלתה ולא שמעה היא הדברי' אבל שמע אותם שאל כי היא שמה התבודדותה בדבר התמונה ההיא ולזה הראתה לה דמיונה אחר עשותה פעולות מה לעורר דמיונה והתבודדותה בזה ואולם שאל לבדו שמע אלו הדברים להתבודד דמיונו בדבר השאלה עם מה שעוררה היא דמיונו בפעולות שעשתה ולזה ייחס זה הקסם לזה ומפני זה אמר קסמי נא לי באוב וידמה כי אחר שעשתה מה שעשת' לעורר זה הקסם נתברר לה מי הוא זה אשר העלתה אותו ושהשואל ממנה זה הוא שאל ולזה זעקה האשה בקול גדול בראותה תמונת מי שהעלתה כי ממנה התבאר לה שאשר העלתה אותו הוא שמואל הנביא לא איש אחר שיהיה שמו שמואל ושהשואל ממנה הוא שאל: (יט) **מחר אתה ובניך עמי** - ר"ל שיהיו מתים כמוהו, והנה בענין ההודעה ההיא אשר הגיע לשאל ספקות ראוי שנשתדל בהתרתם, הספק האחד איך יתכן שתגיע נבואה לשמואל אחר המות וזה בלתי אפשר לפי מה שביארנו מענין הנבואה ומהותה בשני מספר מלחמות ה' כל שכן שיגיע ממנו דבור מורגש לשאל עם העדר ממנו כלי הדבור, והספק השני איך יתכן שיגיע באמצעות בהעלאה באוב מאמר כזה שהוא נבואי לפי מה שביארנו מענין אלו ההודעות במאמר השני מספר מלחמות ה', ואנחנו אומרים בהתר הספק הראשון כי על דרך האמת לא הועלה ממנו ולא הגיע ממנו דבור לשאל על דרך האמת אבל היה זה כולו פועל מפעלות הדמיון כמו שזכרנו ומזה הצד הותר הספק הראשון, ואולם הספק השני יותר ממה שאומר והוא כי שאל היה לו כח מה נבואי כאמרו הגם שאל בנביאים והנה עם התעוררות דמיונו מזה הפעל ומה שהתאמ' לו מדברי שמואל בחייו שנתבאר לו מהם שהשם יתברך קרע הממלכה ממנו ונתנה לדוד כמו שאמר שאל לדוד ידעתי כי מלך תמלוך וגו' ונתבאר לו בחוש היות השם יתברך עם דוד והיותו סר ממנו הגיעו מזאת הפעולה כל אלו הדברים הנזכרים פה וקצתם היו נודעים לו קודם זה וקצתם נודעו לו בזה המקום מצד כח מה נבואי והוא אמרו ויתן ה' גם את ישראל ביד פלשתים ומחר אתה ובניך עמי וגו' ובכאן הותרו אלו הספקות באופן שלם לפי הנראה לנו:

(19) רד"ק שמואל א פרק כח

(ו) **וישאל שאל בה' ולא ענהו** - ובדברי הימים אמר ולא דרש בה' אלא כיון שדרש באוב אחר כן כאילו לא דרש בה' שהרי השוה דרישתו באוב בדרישתו בה' ומה שאמר וישאל שאל בה' מפרש אחר כן במה שאל ואמר גם בחלומות גם באורים גם בנביאים וכל גם וגם לרבות האחד על חבירו כמו גם אתה גם בן גם בן בןך ופירוש בחלומות באנשים שעושים שאלת חלום ומה שאמר באורים והם לא היו אצלו שהרי היו עם אביתר שהיה עם דוד אפשר ששלח שם אנשים לשאל בהם על המלחמה הזאת ופי' בנביאים תלמידי שמואל הנביא כמו שכתוב להקט נביאים נבאים וגו':

(יד) **כי שמואל הוא** - לפי שמנהגו היה שהיה עוטה מעיל:

(יט) **אתה ובניך עמי** - שתהיו מתים כמו שאני מת ודרשו בו עמי במחיצתי בשכר שתדל למלחמה על מנת למות ולא תברח יכופר לך עון נוב עיר הכהנים ותהיה עמי במחיצת הצדיקים וכן דרשו בשכר שנתבייש במעשה נוב ולא זכר אורים נתכפר לו אותו מעשה וסמכו זה עוד לפסוק למען תזכרי ובשת בכפרי לך וגו' שכל העושה דבר ומתבייש בו מוחלין לו ולפי הפשט אע"פ ששמואל אמר לו שימות לא יתכן שהיה בורח ויניח עמו במלחמה ועל כל פנים היה לו לירד במלחמה אם למות אם לחיים:

(כד) ... ואני רואה לפרש הנה מעשה האוב לפי מה שנמצא כתוב אמרו רז"ל בעל אוב זה המדבר מבין הפרקים ומבין אצילי ידי ידעוני זה המניח עצם חיה ששמה ידוע בפיו ומדברים דברים העתידיים ופירוש מבין הפרקים שמשמע קול נמוך מבין פרקי איבריו ומתחת שחיו על ידי מעשים שעושה שמקיש בזרועותיו וי"א אף מקטיר קטרת לשד והשד הוא העונה והמדבר ואמרו עוד בעל אוב אחד המעלה בזכורו ואחד הנשאל בגלגלת ופי' המעלה בזכורו שמדמה שמעלה המת ומדבר ומשמיע קול מתחת הארץ מעל פי הקבר כדרך ששמע שאל קולו של שמואל והקול נמוך מאד כמו שכתוב והיה כאוב מארץ קולך הנשאל בגלגלת גם הוא יקרא אוב ופירושו שיש עמו גלגלת של אבן שוהם או של זכוכית זכה ועושה מעשים עד שידמה שיוצא קול נמוך מאד וידמה לו באותו הקול שואל ומשיב כן פירשו רז"ל, והרב החכם הגדול רמב"מ ז"ל פירש במעשה אוב בהקשת זרועותיו שאמר שאוחז שרביט של הדם בידו

ומניפו והוא מדבר בלאט בדברים ידועים אצלם אחרי אשר הקטיר קטורת ידוע אצלם עד שישמע השואל כאילו אחד מדבר עמו ומשיבו על מה שהוא שואל בדברים מתחת לארץ בקול נמוך מאד וכאילו אינו נכר באוזן אלא במחשבה מרגיש בו ופי' מעשה גלגלת שלוקח גלגלת המת ומקטיר לה קטרת ומנחש בה עד שישמע כאלו קול יוצא מתחת שחיו שפל עד מאד ומשיבו ועוד אמרו רז"ל שלשה דברים נאמרו במעלה זכורו המעלה רואהו ואינו שומעו ומי שצריך לו שומעו ואינו רואהו מי שאינו צריך לו לא שומעו ולא רואהו כך שמואל אשה שהעלתהו ראתהו ולא שמעתהו שאלו שהיה צריך לו שמעו ולא ראהו ואבנר ועמשה שלא נצטרכו לו לא שמעוהו ולא ראהו וראינו מחלוקת בין הגאונים בדבר הזה וכלם נשתוו כי מעשה האוב הבל ותוהו ודברי כזב והתול אבל יש מהם אומרים כי לא דבר שמואל עם שאלו וחס ושלום לא עלה שמואל מקברו ולא דבר אבל האשה עשתה הכל ברמאות כי מיד הכירה כי שאלו הוא אך להראות לו כי מצד החכמה הכירה ומצאה דבר זה אמרה למה רמיתני ואתה שאלו ודרך בעלת אוב להביא בן אדם שמדבר מתוך מחבואו בלשון נמוך וכאשר בא שאלו לדרוש מאתה וראתה אותו נבהל וידעה כי למחר יהיה יוצא למלחמה וכל ישראל היו בפחד גדול וידעה מה שעשה שאלו שהרג כהני ה' שמה בפי המגיד הדברים הנאמרים בפרשה ומה שאמר ויאמר שמואל אל שאלו על מחשבת שאלו כי היה חושב כי שמואל היה המדבר אליו ומה שאמר ולא עשית חרון אפו בעמלק ידוע היה דבר זה כי מאותה שעה אמר לו שמואל וימאסך מהיות מלך ומה שאמר לרעך לדוד ידוע היה זה בכל ישראל כי דוד נמשח למלך ומה שאמר מחר אתה ובניך עמי מדרך סברא אמר זה, זהו פי' רב שמואל בן חפני הגאון ז"ל ואמר אף על פי שמשמעות דברי החכמים ז"ל בגמרא כי אמת היה שהחיתה האשה את שמואל לא יקובלו הדברים במקום שיש מכחישים להם מן השכל אבל רב סעדיה ורב האי הגאונים ז"ל אמרו אמת הוא כי רחוק הוא שתדע האשה העתידות וכן שתחיה היא את המת בחכמת האוב אך הבורא יתברך החיה את שמואל כדי לספר לשאלו את כל הקורות העתידות לבא עליו והיא האשה אשר לא ידעה בכל אלה נבהלה כמו שנאמר ותזעק בקול גדול ואשר אמרה האשה את מי אעלה לך דברי התולים הם כי דעתה היה לעשות כמנהגה אלה דבריהם, ויש לתמוה לדברי הגאונים האלה אם הקב"ה החיה את שמואל כדי לספר לשאלו הקורות הבאות עליו למה לא אמר לו על ידי חלומות או על ידי אורים או על ידי הנביאים אלא על ידי אשה בעלת אוב ועוד איך היה נעלם משאלו שהיה חכם ומלך אשר היו עמו כמה חכמים גדולים אם ענין אוב נעשה על ידי אדם מדבר מתוך מחבואו ומי יאמר שיטעה הוא בזה ואין זה הדעת מקבלו והנכון הוא מה שפירשנו:

(20) שר"ת רדב"ז חלק ג סימן תרמב ד"ה ועתה יתבאר

ועתה יתבאר לך היטב שאלתך כי כאשר שאל שאלו לבעלת אוב להעלות את שמואל והיא עשתה פעולותיה וקסמיה וקטרתיה והשבעותיה להכניס בגופו של שמואל הנביא כח מכחות הטומאה כפי הכח והסגולה שיש בפעולה ההיא וראה הקב"ה שהיה מזומן הכח ההוא להכניס בגוף הטהור והנקי לטמא רמז לנשמתו של שמואל הנביא שתכנס לגוף כאשר בתחלה לא בכח הבעלת אוב ח"ו אלא במצות הקב"ה כי אמר מוטב שתטרח ותתרגז נשמת הצדיק ממה שיכנס במשכן הטהרה דבר טמא וזהו שאמרה אלהים ראיתי עולים מן הארץ כי הכירה שאין זה כשאר הפעמים אלא אלהים שהוא דבר קדושה ולא כדרך שאר העולים שעולים דרך הרגלים אלא כדרך העולים וראשם זקוף למעלה דרך מעלה וכבוד ובזה הכירה כי שאלו היה השואל כי חשבה לכבודו לא עלה אלא שמואל בעצמו לא רוח אחרת. וזהו שאמר לו שמואל לשאלו למה הרגזתני להעלות אותי נמצאת למד כי לא היה בכח בעלת אוב להעלות את שמואל ולהרגיזו ממנוחתו אלא במצות הבורא לתקנת גופו ולטהרתו לא ח"ו מפני עונש ואפילו זה לא היה אפשר אלא בתוך י"ב חדש שעדיין הנשמה יש לה קצת יחוס ושייכות עם הגוף אבל לאחר י"ב חדש לא אפשר שכבר נכנסה למחיצתה ועוד שכבר הגוף כלה. ודברים של טעם הם ומיישבים את הלב בנויים על הקדמות אמיתיות ואל ילוצו מעיניך. והנראה לע"ד כתבתי:

(21) דברים יח, ט-טו

כִּי אֵתָהּ בָּא אֱלֹהֵי אֶרֶץ אֲשׁוּרֵי אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לֹא תִלְמַד לַעֲשׂוֹת כְּתוּעַבַת הַגּוֹיִם הָהֵם: לֹא יִמָּצֵא בְּךָ מַעֲבִיר בְּנוֹ וּבִתּוֹ בָּאֵשׁ קֶסֶם קְסָמִים מַעֲוֵן וּמִנְחָשׁ וּמִכְשָׁף: וְחֹבֵר חֹבֵר וְשׂוֹאֵל אוֹב וְיִדְעוֹנִי וְדֹרֵשׁ אֱלֹהִים: כִּי תוּעַבַת ה' כָּל־עֲשֵׂה אֱלֹהִים וּבְגִלּוֹל הַתוּעַבַת הָאֱלֹהִים ה' אֱלֹהֶיךָ מוֹדִישׁ אוֹתָם מִפְּנֵיךָ: תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ: כִּי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֵתָהּ יוֹרֵשׁ אוֹתָם אֶל־מַעֲנֵנִים וְאֶל־קְסָמִים יִשְׁמְעוּ וְאֵתָהּ לֹא כֵן נָתַן לְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ: נָבִיא מִקִּרְבְּךָ מֵאַחֶיךָ כָּמֹנִי יָקִים לְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ אֵלָיו תִּשְׁמָעוּ:

(1) רמב"ן דברים יח, ט

לֹא תִלְמַד לַעֲשׂוֹת כְּתוּעַבַת הַגּוֹיִם הָהֵם - גם זו מצוה מבוארת, שכבר אמר וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו ובחקיהם לא תלכו, ועתה יזכיר מעשיהם ויאמר שהם תועבה לפני השם. והזכיר מעביר בנו ובתו באש - והוא מין ממני הכשוף על דרך הפשט, או המולך על דעת רבותינו (סנהדרין סד ב), והוא האמת כמו שפירשתי במקומו (ויקרא יח כא). והזכיר מכשף - שם כלל לכל הכשפים. וחובר חובר ושואל אוב וידעוני - והם פרטים בכשוף, ואסר אותם גם לשואל ודרש אל המתים - כאוב עצמו, ובכל ענין שידרוש אליהם. והזכיר קוסם קסמים - והיא מחשבה בעתידות בכלל, מלשון קסם על שפתי מלך במשפט לא ימעל פיו, כמו שאמר בלעם בן בעור הקוסם, והיה מנחש כמו שאמר בו ולא הלך כפעם בפעם לקראת נחשים, וכתוב קסמינא לי באוב:

והזכיר בפרט, מעוון - והוא היודע בעננים, ומנחש - הוא המביט בעופות בכנפיהם או בצפצוף, כענין שכתוב כי עוף השמים יוליך את הקול ובעל כנפים יגיד דבר. והוא לשון נגזר מלשון חשתי ולא התמהמהתי, שכל מה שימהר להודיע בעתיד קודם היותו יקרא נחש, כלומר נחיש ונקדים לדעת. ואמר הכתוב כי תועבת ה' כל עושה אלה - ולא אמר "עושה כל אלה", כי הכתוב ידבר על רובם, כי המעוון והמנחש אינה תועבה ולא הוריש הכנענים בעבורם, כי כל בני אדם יתאו לדעת עתידות למו ומתעסקין בחכמות רבות כאלה לדעתם:

ועתה דע והבן בעניני הכשפים, כי הבורא יתברך כאשר ברא הכל מאין עשה העליונים מנהיגי התחתונים אשר למטה מהן, ונתן כח הארץ וכל אשר עליה בכוכבים ובמזלות לפי הנהגתם ומבטם בהם כאשר הוא מנוסה בחכמת האיצטגנינות, ועשה עוד על הכוכבים והמזלות מנהיגים מלאכים ושרים שהם נפש להם. והנה הנהגתם מעת היותם עד לעולם ועד, גזירת עליונים אשר שם להם. אבל היה מנפלאותיו העצומות, ששם בכח המנהיגים העליונים דרכי תמורות, וכחות להמיר הנהגת אשר למטה מהם, שאם יהיה מבט הכוכבים (בפניו) [בפנים] אשר כנגד הארץ טובה או רעה לארץ או לעם או לאיש, ימירו אותם הפנים העליונים עליו להפך במבט עצמו, כענין שאמרו תמורת ענג נגע. ועשה כן, להיות הוא יתברך שמו מהשנא עדניא וזמניא, קורא למי הים לעשות בהם כרצונו, והופך לבקר צלמות, מבלי שינוי טבעו של עולם, ושיעשו הכוכבים והמזלות מהלכם כסדרן:

ועל כן אמר בעל ספר הלבנה החכם בנגרמונס"א, כשהלבנה והיא נקראת גלגל העולם בראש טלה על דרך משל, ויהיה פניו מול פלוני, תעשה תמונה לדבר פלוני ויוחק בה שם השעה ושם המלאך הממונה עליה מן השמות ההם הנזכרים באותו הספר, ותעשה הקטרה פלונית בענין כך וכך, יהיה המבט עליה לרעה לנתוש ולנתוץ ולהאבד ולהרוס, וכאשר תהיה הלבנה במזל פלוני תעשה תמונה והקטרה בענין פלוני לכל טובה לבנות ולנטוע. והנה גם זה הנהגת הלבנה בכח מנהיגיה, אבל ההנהגה הפשוטה אשר במהלכה הוא חפץ הבורא יתברך, אשר שם בהם מאז, וזה היפך. וזה סוד הכשפים וכחם שאמרו בהם שהם מכחישים פמלייא של מעלה, לומר שהם היפך הכחות הפשוטים והם הכחשה לפמלייא בצד מהצדדין, ועל כן ראוי שתאסור אותם התורה שיונח העולם למנהגו ולטבעו הפשוט שהוא

חפץ בוראו. וגם זה מטעמי איסור הכלאים, כי יבואו מן ההרכבות צמחים יעשו פעולות נכריות יולידו שינויים ממנהגו של עולם לרע או לטוב, מלבד שהן עצמן שינוי ביצירה, כאשר פירשתי כבר (ויקרא יט ט):
 ורבים יתחסדו בנחשים לומר שאין בהם אמת כלל, כי מי יגיד לעורב ולעגור מה יהיה. ואנחנו לא נוכל להכחיש דברים יתפרסמו לעיני רואים. ורבותינו גם כן יודו בהם, כמו שאמרו בואלה שמות רבה, כי עוף השמים יוליך את הקול, זה העורב וחכמת הטיאריין. העופות בלשון ערב טא"ר, וחכמי העופות יקראו טיאריין. ועוד מוזכר מזה הענין בגמרא (גיטין מה א):

אבל יש לענין הזה סוד, וכבר הודענו (ויקרא יח כה) כי יש למזלות שרים ינהיגו אותם והם נפשות לכדורי הגלגלים, ושרי זנב וטלה הקרובים לארץ והם הנקראים נגידי התלי יודיעו העתידות, ומהם נעשים סימנים בעופות שבהם יודיעו עתידות. ולא לזמן גדול ולא עתידות רחוקות יגידו רק בעתידות הקרובות לבא יודיעו, מהם בקול העוף בקראו בקול מר על מת ומהם בפרישות כנפיו, והוא שאמר יוליך את הקול, למגידים בקולם, ובעל כנפים, לרומזים בכנפיהם. וכל זה איננו תועבה בעמים אבל חכמה תחשב להם, וכך אמרו ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם, מה היתה חכמתן של בני קדם שהיו יודעין וערומים בטייר, וכן יאמר הכתוב כי מלאו מקדם ועוננים כפלשתים. והנה שלמה למד זה בכלל חכמותיו. והידיעה היא הבנת הצפון, והערמה לסבור ענין בפרישות הכנפים:

וכאשר כלל הכתוב המעוננים והקוסמים עם התועבות הנזכרות, חזר ופירש הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו כי חכמתם לדעת הבאות, ואתה לא כן נתן לך ה' אלהיך - יאמר הנה אסר לך השם המעשים האלה הנזכרים בעבור שהם תועבות לפניו ובגללם הוריש הגוים ההם מפניך, ואסר לך הנחשים והקסמים בעבור שעשה לך מעלה גדולה לתתך עליון על כל גויי הארץ שיקים בקרבך נביא ויתן דבריו בפיו, ואתה תשמע ממנו מה יפעל אל ולא תצטרך אתה בעתידות אל קוסם ומנחש, שיקבלו אותם מן הכוכבים או מן השפלים בשרי מעלה שאין כל דבריהם אמת ולא יודיעו בכל הצריך, אבל הנבואה תודיע חפץ השם ולא יפול דבר מכל דבריה, והוא שיפרש הוא הדבר אשר לא דברו ה' - והנה אתה חלקו וסגולתו שומע עצתו מפיו, והם חלק המזלות הולכים אחריהם, וזה טעם לא כן נתן לך ה' אלהיך, שלא נתן לך כאשר נתן להם, כטעם אשר חלק ה' אלהיך אותם לכל העמים כאשר פירשתי. ובספרי (שופטים קעד), אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו, שמא תאמר להם יש במה לשאול ולי אין לי, תלמוד לומר ואתה לא כן נתן לך ה' אלהיך. והנה זו ראייה בכל מה שפירשנו, כי הנחשים שורש דבר נמצא בהם ולכן היה לישראל טענה במניעה מהם: